

Kéri Laura–Ittzés Mihály

Kodály pedagógiájának és művészetének szolgálatában

Két beszélgetés Erdei Péter Liszt-díjas karnaggyal, a Kodály Intézet igazgatójával

I.

Erdei Péter azok közé tartozik, akiket a Kodály Zoltán koncepciója nyomán kialakult és megerősödő magyar zenei nevelés iránti nemzetközi érdeklődésnek szinte az első hulláma, már igen fiatalon, külföldre vetett. Az Egyesült Államokban szerzett többéves tapasztalattal gazdagodva tért haza 1972-ben, hogy előbb szülővárosában, Debrecenben, majd a budapesti Zeneművészeti Főiskolán is oktasson. 1974-től Kecskeméten a Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet igazgatója lett. Első beszélgetésünkben elsősorban pedagógiai oktató- és szervezőmunkájáról érdeklődtünk.

– 1968-ban a Zeneakadémia középiskolai énektanár és karvezető szakán végzős hallgató. Mikor és hogyan merült föl egy amerikai meghívás lehetősége?

– Annak a története a diplomakoncertemhez nyúlik vissza, amely 1968 februárjában volt. Én Debrecenből hoztam a Kodály-szeretetet magammal. A Kodály Kórus, s persze anyám révén is, aki énektanár volt. Szenczián tanár volt és nagyszerű kórusvezető. Nagyon szerette a Kodály-gyerekkarokat, és tanította is őket. Amikor otthon készült a próbákra, én mint kiskölyök, mindig hallottam, hogy énekelt, zongorázta a darabokat. Így aztán serdülőkoromra, már jól ismertem őket.

Amikor eljött a diplomakoncert ideje, akkor úgy gondoltam, hogy ezt az elkötelezettséget semmi nem bizonyítaná jobban, mint hogy a diplomaműsoromba feltétlenül felveszek egy Kodály-művet. Ez a mű a *Jézus és a kufárok* volt. Abban az időben ez elég nagy dolog volt, mert ritkán szólalhatott meg ez a mű, vagy bármely egyházi mű. Kodály még annyira élő közelségben volt, hiszen kevesebb, mint egy év telt el csak a halála óta. Igen nagy tiszteletben állt ő a zeneakadémisták körében. Még ehhez annyit el kell, hogy mondjak, hogy volt egy olyan tanszéki rendezvény – azt hiszem, harmadéves voltam akkor –, amikor Kodály is eljött a hangversenyre. A hangverseny végén Szőnyi tanárnőt megkérte, hogy válasszon ki hat-nyolc diákot, akiknek ő lapról olvasási feladatot adna. Én is bekerültem ebbe a kiválasztott társaságba. Akkor Kodály a zsebéből kis cetliket húzott elő, amelyekre kézírással kétszólamú énekelnivalók voltak felírva. Ezeket ott, az ő jelenlétében, egy picit át kellett nézni, majd el kellett énekelni. Mint később kiderült, ez volt a 22 kétszólamú énekgyakorlatnak a nem hivatalos főpróbája.

Minden tényező arra vezetett tehát, hogy Kodály-művel fogok diplomázni. Egy amerikai tanárnő, Denise Bacon, aki a zeneakadémiai óráinkat látogatta, eljött a diplomakon-

certemre. De nemcsak, hogy eljött, hanem – ha szabad így mondanom – magával hozta Kodály Zoltánnét is. De, hogy miért, ezt csak jóval később tudtam meg. Valamikor '68 április táján említette meg először Denise Bacon azt a lehetőséget, hogy mi lenne, ha ő meghívna engem tanítani oda, az ő iskolájába az Amerikai Egyesült Államokba.

– *Hogyan fogadta a meghívást?*

– Először nagyon megijedtem. Egyrészt nem tudtam elég jól angolul. Másrészt tudtam, hogy egy teljesen ismeretlen kultúrába, egy teljesen ismeretlen zenekultúrába megyek. Azonkívül nagyon kevés pedagógiai, s csak némi karnagyi tapasztalattal rendelkezem. Visszanézve úgy gondolom, nagy merészség volt elvállalni. Ez olyan volt, mint azt mondani, behunyom a szemem és beugrok a sötétbe, és majd meglátom, mire leszek képes. Egyet tudtam, ha érezni fogom, hogy nem megy, akkor visszavonulok, mert – valahogy a neveltetésemmnél fogva – soha nem volt a kenyérem a sarlatánság.

– *A meghívólevélben milyen feladatokat fogalmaztak meg?*

– A meghívólevélben első helyen iskolai zenei anyaggyűjtés szerepelt, majd januártól tanítás egy ének-zenei típusú iskolában, első osztályban, valamint rengeteg tanácsadás, konzultáció. Azt gondoltam, bizonyos zenei folyamatoknak az átadásában már nem vagyok teljesen gyakorlatlan. Úgy éreztem, hogy erre képes vagyok, ahogyan zenei anyaggyűjtésre is. A tanítással kapcsolatban pedig azt gondoltam, hogy az őszi négy hónap elég lesz a nyelvtanulás felgyorsítására, így ha januárban bemegek a tanterembe, már nem lesz gond.

Denise Bacon szeptemberben elindított egy zeneiskolai szolfézsosztályt. Ez lett a „pilot class”, a „kísérleti osztály”, akik 1970 tavaszán Kecskemétre is eljöttek. Ez egy válogatott csoport volt, akiknek hetenként kétszer volt órájuk, kedden és csütörtökön délután. Denise tanította őket, én pedig ott ültem, és jegyzeteltem. Majd az órák végeztével késő estig, sokszor késő éjjelig beszélgettünk arról, mi volt helyes, mit lehetett volna esetleg másképpen csinálni, milyen javaslataim vannak a következő órára. Vitakoztunk, beszélgettünk nagyon sok mindenről.

A meghívólevélben volt még egy mondat, amely egy másik feladatra vonatkozott: ez pedig a kórusvezetés volt. A kórus, amelynek a vezetését rám bízták, a Dana Hall iskolában működött, a diákokból alakult ökumenikus énekkar volt.

– *Ez volt az a kórus, amely 1970-ben Kecskeméten énekelt?*

– Igen, a kecskeméti Katona József Színházban az I. Nemzetközi Kodály Szeminárium megnyitóján Andor Ilona kórusával együtt léptünk fel, majd pedig Esztergomban is énekeltünk. Amikor a kórus vezetését átvettem, csak tizenketten voltak, és az volt a feladat, hogy minden vasárnap az istentiszteleten egy-két egyházi éneket énekeljünk orgonakísérettel. A magyarországi úton már ötvenen vettek részt, és sok Kodály-művet énekeltünk, pl. *Villő, Ave Maria, Angyalok és pásztorok*.

– *Visszatérve a feladataihoz, miért szerepelt első helyen az anyaggyűjtés?*

– A munka megkezdésekor tudtam, hogy népdalgyűjtés szempontjából Amerika már nem volt szűz terület, de kimondottan iskolai célú válogatás még nem nagyon készült. Nyilvánvaló volt, hogy a tanítás elindításához először megfelelő anyagra van szükség. Neves brit etnomuzikológusok, népzeneészek az ország különböző részein az európai gyökerű anyag jelentős részét már összegyűjtötték. Az egyik leghíresebb Cecil Sharp gyűjteménye, amely az Appalach hegység vidékéről származó anyagot tartalmaz. Az általa összegyűjtött anyag angol és skót népdalokból, balladákából és a bányászattal foglalkozó munkadalokból áll. Megemlíthetjük még a Lomax testvérek vagy Charles Bronson gyűjteményét is. Úgy határoztam, első feladatomban az lesz, hogy ezeket a népzenei gyűjteményeket átnézzem, hiszen komoly szakmai színvonalat képviselnek. A munkát a Bostoni Városi Nyilvános Könyvtárban kezdtem, és napokat, heteket töltöttem el azzal, hogy ezeket a

gyűjteményeket megismerjem, és kiválogassak olyan dalokat, amelyek a hatéves gyerekek számára megfelelőek. Igazából sok sikerrel nem jártam, mert ezek a népdalok és népbaladák vagy dallamuknál, vagy szövegüknél és tartalmuknál fogva annyira a felnőtt világot ábrázolták, hogy úgy határoztam, ezeket félre kell tenni magasabb osztályok számára. A munkát folytatva elmentem New Yorkba, és a New York-i Városi Könyvtárban is átnéztem az ottani anyagot. Itt több sikerrel jártam: előjöttek a lúdanyódalok, az indián gyerekdalok, kisebbeknek való népdalok. Ezeket már a kísérleti osztályban is fel tudtuk használni.

– *Milyen környéken volt az az iskola, ahol tanított, és hogyan indult meg a munka?*

– Winchesterben dolgoztam. Ez egy középosztálybeli kisváros, kb. olyan tizenkétezres lélekszámú. Az egyik általános iskolában, egy teljesen átlagos osztályban tanítottam, ahol az osztálytanítónő, az igazgató és a szülők is hozzájárultak, hogy ez a kísérlet elinduljon: két osztályba, heti öt alkalommal, harminc percre bejőjön egy idegen és tanítson. Az egyikben tanítottam én, azt megfigyelte Denise, utána a másik osztályban tanított ő, és azt figyeltem én. Így folyt a munka januártól júniusig. A gyerekek szerettek énekelni, és a szülők körében otthon elterjedt, hogy van itt egy megszállott, aki a gyerekekkel megszerettette az éneklést, ahogy korábban még senki sem. Odáig „fajult” a dolog, hogy a szülők részére egy bemutatót kellett tartani. Mindenki látni akarta, hogy mi folyik az énekórákon. Soha nem felejttem el, valamikor március vége felé, egy sötétszürke, késő téli zimankós pénteki napon, háromnegyed ötkor volt az óra. Egy nagy tornateremben volt a bemutató, ott ült a 25 kiskölyök, és tessék egy harmincperces énekórát tartani nekik. Nem volt könnyű, de fel voltam készülve. Elsősorban azt próbáltam bemutatni, mennyire motiválja az éneklés a gyerekeket: hogy mennyire képesek, és hogy mennyire hajlandók egyénileg részt venni az énekóra munkájában. Más oldalról, fantasztikus volt megfigyelni, hogy mennyire kialakul a Kodály által említett közösségi érzés is, ami a gyereket inspirálja, ha a többi gyerektől bátorítást és elismerést kap. Ez a két dolog nagyon fontos: a bátorítás azért, hogy legyen mersze énekelni, és az elismerés, hogy megkapja a neki kijáró jutalmat. Ez volt a lényege ennek a bemutatónak, a motiváció bemutatása azoknak a zenei példáknak segítségével, amelyekkel foglalkoztunk.

A bemutató híre sok helyre eljutott. Valamilyen személyes ismeretség kapcsán tudomást szerzett róla a fiatal David Rockefeller, aki akkor Bostonban, illetve Cambridge-ben élt – ez Bostonnal szomszédos egyetemi város –, és maga is kiváló amatőr énekes, gyönyörű szép bariton hangja volt. Későbbiekben személyesen is eljött megnézni egy órát. Az ott tapasztaltakról beszámolt a Ford Alapítványnak, s az alapítvány felkérte Denise Bacont, készítsen egy tervet arra, hogyan képzelni ennek a munkának a minél szélesebb körben való megismertetését. Ekkor született meg a „Kodály Musical Training Institute”, a zenei továbbképző intézet megalapításának az ötlete. Az intézet tervét elkészítettük, és beadtuk a Ford Alapítványhoz, a költségvetési elképzelésekkel együtt.

A terv lényege az volt, hogy több iskolában tanítsunk, több magyar szakember vegyen részt a munkában. Fontos volt, hogy fiatal amerikai tanárok képzése is elkezdődjön, illetve folytatódjon az anyaggyűjtés is. A Ford Alapítvány a pályázatot elfogadta, és nagyon komoly anyagi támogatást, 180.000 dollárt adott három évre elosztva arra, hogy ebből a magból valami szülessen. Az engedélyt 1969 nyarán, augusztus elején kaptuk meg. Ez volt az amerikai tartózkodásom egyik legszebb pillanata: amikor kiderült, hogy a munka komolyabb keretek között tovább folyhat.

– *Meddig maradt az Amerikai Egyesült Államokban?*

– 1972 nyarán jöttünk haza. A második Kodály-szeminárium idején már itt voltunk Magyarországon.

– *A beszélgetésben többször említette Nemesszeghy Lajosné nevét, akivel dolgozott is együtt. Felmerülhet a kérdés, a hazatérése után miért nem Kecskeméten kezdett el dolgozni?*

– Tulajdonképpen a legkézenfekvőbb magyarázat az volt, hogy a szülővárosomba, Debrecenbe jövök vissza, hiszen ott érettségiztem, ott volt a családom. Annak ellenére, hogy a külföldön töltött évek alatt papíron a kecskeméti Kodály Iskolában voltam alkalmazásban, fizetés nélküli szabadsággal. Valahogy azt hiszem, az döntött Debrecen mellett, hogy ott többféle dolgot tudtam csinálni. A Kodály Kórus vezetője, Gulyás György, aki tanárom is volt, hívott a főiskolára tanítani, valamint a Kodály Kórushoz helyettes karnagynak. Mivel Debrecenben mód volt arra, hogy felnőttkorussal, még pedig hivatásos kórusossal is dolgozhassam, azt hiszem, talán ez volt a döntő érv, ami miatt oda tértem vissza.

– *Mikor hallott először arról a terrőről, hogy Kecskeméten megalakul a Kodály Intézet?*

– Úgy gondolom, a terv Kodály Zoltánné és Nemesszeghy Lajosné – a kecskeméti Kodály Iskola alapító igazgatója – agyában született meg. Nemesszeghyné Szentkirályi Márta és Kodály Zoltánné több ízben megfordult az amerikai Kodály Intézetben: részt vettek az őszi szemeszter munkájában, talán két alkalommal, illetve nyári szemináriumon is. Igazából 1971-ben hallottam Kodály Zoltánnétől arról, hogy az 1969-es wellerley-i látogatást követően a kecskeméti Intézet létrehozásának gondolata már megfogalmazódott.

– *1973-ban létrejött az Intézet, és igazgatójának Kardos Pált nevezték ki. Hogyan alakult az, hogy 1974. szeptember 1-jével Erdei Péter személyében új igazgatót neveztek ki a Kodály Intézet élére?*

– Az események időrendjét tekintve azt mondhatom, hogy 1973/74 telén Kodály Zoltánné meghívott egy beszélgetésre. Ennek során merült fel először az a lehetőség, hogy a miniszteri rendelettel létrehozott, de aktívan akkor még nem működő Kodály Intézet vezetését esetleg elvállalnám-e. Ezt követően az akkori Művelődési Minisztériumban Lovas György főelőadó is tárgyalt velem ugyanerről a kérdéstről. Valamikor '74 késő tavasz folyamán vált véglegessé az, hogy a felkérést elfogadom.

– *Milyen feltételekkel jött Kecskemétre?*

– Milyen feltételekkel? Az az igazság, hogy az ember abban a helyzetben, abban az életkorban – még nem voltam egészen 30 éves – feltételeket nemigen szabott, hanem ha kimondta az *igent*, akkor meg kellett próbálni a vállalást teljesíteni. Volt még egy másik kötelme az életemnek, nevezetesen az, hogy 1973 szeptemberétől elkezdtem tanítani a Zeneakadémián. Vásárhelyi Zoltán, volt professzorom, illetve Szőnyi Erzsébet tanszékvezető hívott kórusvezénylést tanítani. Nagy örömmel vállaltam. Amikor arról került szó, hogy átköltözzünk Kecskemétre, ez egy meglévő kötelezettségem volt, amelyet mindenképpen szerettem volna megtartani. Ez sikerült is, és ma elmondhatom, hogy az elmúlt 30 esztendőn keresztül – talán nem is sikertelenül – tanítottam a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola/Egyetem karvezetés tanszékén.

– *Milyen elképzelése volt az Intézet felépítéséről, a beindítandó oktatásról?*

– Nagyon sokféle dolgot végiggondoltam én akkor. Végiggondoltam egyrészt egy olyan intézmény képét, amelyben magyar és külföldi énektanárképzés – képzés és továbbképzés párhuzamosan – folyik, angol és magyar nyelven. Az álmom az lett volna, hogy egy olyan intézmény jöjjön létre, amelynek önálló gyakorlóiskolája van. Ne egyévenként megújítandó – és esetleg alkalmanként személyi kérdésektől is függő – kapcsolat alapján valósuljon meg a hallgatók iskolai munkája, óralátogatása. Másik fontos cél lett volna a továbbképzés mellett, amint ezt egy 1978-ban elkészült dokumentum is bizonyítja, az alapképzés megindítása. Úgy gondoltam, hogy az Intézet működését három területen folyó munka alapozza meg: az oktatás, a kutatás és a publikáció. Oktatás, hogy a való világgal, a gyakorlattal állandó kapcsolatban legyünk. A korábbi amerikai példából táplálkozva az lett volna a célom, hogy az az oktató, aki az Intézetben a pedagógiai stúdiumokat, a módszertani munkát vezeti, az egyben taníthasson is az iskolában. Ezért is akartam önálló gyakorlóiskolát. Ennek a tervnek az egyik állomása volt az, hogy a Széchenyivárosban

sikerült elindítanunk egy új ének-zenei iskolát. Ez az iskola évekig nagyon jól működött. Abban az időben oda is jártak a hallgatóink hospitálni. Igazság szerint még az is felmerült egy időben bennem, hogy a Kodály Iskola és az Intézet közös irányítás alá kerüljön. Ám ez különböző személyi okok miatt nem valósulhatott meg.

– *Milyen hazai és külföldi mintákat vett alapul a tanulmányi program összeállításában?*

– Mindenképpen az amerikai mintát, s természetesen a Zeneakadémiát is, de más egyetem tanulmányi programját is áttanulmányoztam. A tanulmányi programot többségében egyedül állítottam össze, de készítése közben többször konzultáltam Kodály Zoltánnéval, valamint Denise Baconnel is. Nagy segítségemre volt Ittész Mihály kollégám is.

– *1974-re visszatérve: mennyi önállóságot kapott a tervek elkészítésében, a program kialakításában?*

– Tulajdonképpen annyira nem volt semmiféle hagyománya az ilyen típusú intézménynek Magyarországon, talán ez volt az egyetlen ilyen, amelyet létrehoztak, úgyhogy szinte teljes önállóságot kaptam. Azonban a tervezés minden fázisát figyelemmel kísérték, mindenről beszámolót kellett írni, minden egyes lépést engedélyeztetni kellett. Folyamatos kapcsolatom kellett, hogy legyen az akkori megyei pártbizottsággal, a megyei tanáccsal, illetve a minisztériummal. Persze, ez érthető is volt, hiszen ők adták az épületet, ők irányították a beruházást, ők készítették a berendezést. Tartalmi kérdésekbe azonban nem szóltak bele.

– *Amikor 1974 szeptemberében idekerült, hogyan állt az építkezés?*

– 1974 szeptemberében a törmelékkupecokon keresztül, a becsorgó esőben jöttem be először. Kívül-belül éppen hogy csak a felújított falak álltak, illetve fönn a tetőn a gerendázat. Semmi más akkor még. Sem ajtók, sem ablakok nem voltak. Amikor idekerültem, az Intézet irodája egy ideig a megyei tanács épületének 14. emeletén volt. Valamikor novemberben már lehetett tudni, hogy nem lesz elég ez a kicsi szoba, így az ősszel megnyíló Megyei Művelődési Központban kaptunk kicsit tágasabb helyet. Eközben folyt a restaurálás, majd az épület berendezése. Folyamatosan konzultáltam velem a hangszeresek beszerzéséről és elhelyezéséről, a szobák berendezéséről, a konyháról, a fürdőről, s mindenféle egyéb, az indulással kapcsolatos kérdéssről. Kerényi József mint építész, Mezei Gábor mint belsőépítész folyamatosan követték az építkezést. Ez egy nagyon intenzív időszak volt. Persze, nekünk ezzel egy időben már elő kellett készíteni a III. Kodály-szeminárium programját 1975 nyarára, valamint meg kellett hirdetni az első egyéves tanfolyamot is.

– *Hogyan hirdették a tanfolyamot, és hogyan fogadták szakmai körökben az Intézet létrejöttét?*

– Az első években kizárólag ismerősök és kollégák révén hirdettük a tanfolyamot. Természetesen megpróbáltuk a hivatalos szerveken keresztül megszerezni a külföldi zeneakadémiák és pedagógiai, tanárképző intézetek címét is. Körleveleket írtunk, melyekben bemutattuk az indítandó program főbb elemeit. Természetes volt, hogy az amerikai intézet növendékei Kecskemétre jönnek, mert a korábban kialakult gyakorlat szerint, akik ott az első évet elvégezték, azok a második évre Magyarországra, többnyire Budapestre jöttek. A megnyitás után azonban a kecskeméti Intézet lett a magyar befogadó intézmény. Ebből a helyzetből elég sok súrlódás és érdekellentét támadt a főváros és vidék között. Azt hiszem, a szakmai közvélemény némi fenntartással, ugyanakkor nagy várakozással figyelte, hogy a létrejött kis intézmény mennyire tud saját arculatot kialakítani. Fontos volt, hogy olyan módon végezzük a munkánkat, hogy hiteles legyen az az oktatómunka, ami itt zajlik. Ezért próbáltuk a neves Kodály szakértőket megnyerni, bevonni a különböző tanfolyamok munkájába. Másrésztől ugyanakkor megpróbáltuk megtalálni a fiatalabb generáció tagjait is. Bizony jó tíz évnek kellett addig eltelni, amíg az Intézet a saját jelenlétét kiharcolta a magyar felsőoktatás és továbbképzés palettáján.

– *Milyen szempontokat vett figyelembe egy-egy tanárkolléga kiválasztásánál?*

– A tanári kar tagjainak kiválasztása elsősorban az én feladatomból volt. Ebben két alapvető szempontot vettem figyelembe: a szakmai munkát és a nyelvtudást. Szerencsére többeknek volt már nemzetközi tapasztalata: amerikai évek, különböző országokban tartott nyári tanfolyamok – Ausztrália, Japán, Kanada – révén. A különböző munkakörök – könyvtár, tanulmányi hivatal, kiegészítő személyzet, majd a gazdasági hivatal – kialakítása és a munkatársak kiválasztása folyamatosan történt. A megalakulás után egy évig a gazdasági feladatokat még a Zeneakadémia látta el. Milyen érdekes, hogy a sors most visszavezetett bennünket azzal, hogy 2005 januárjában létrejött az Intézet és a Zeneakadémia közötti integráció. Az integráció egyik nagy eredménye, hogy 2007 őszén először hirdette meg az Intézet az egyetemi szintű Kodály Zenepedagógiai Szakértő Mesterszakot. Több mint 30 év munka után!

Az oktatók kiválasztásában természetesen Kodály Zoltánné segített. Időnként, bár nem túlzott mértékben, a minisztérium is beleszólt abba, hogy ki kerüljön ide: elfogadja-e a jelöltjeinket, illetve egy-két esetben javaslatot is tett bizonyos személyek alkalmazására.

– *Visszagondolva, mit tart az indulás környékén legnagyobb nehézségnek?*

– Mindenekelőtt a tanfolyamaink megismertetését. Másrészt az életkörülményekben a nyugati színvonal biztosítását, harmadrészt pedig azt, hogy egyensúly alakuljon a hazai és nemzetközi munka között. Az adott keretek között ezek voltak a legnagyobb nehézségek

– *Alig harmincévesen lett egy teljesen egyedi intézmény vezetője. Hogyan merte elvállalni?*

– Úgy éreztem, képes vagyok megbirkózni a feladattal. Lehet, hogy egy kicsit hályogkovács módjára, mint Amerika esetében is. Az élet egy feladatot tett elem, amelyet kihívásnak tekintettem, és úgy éreztem, hogy mivel magyar ügyet szolgállok, nem vallhatok kudarcot. Azért jöttem haza Amerikából, és azért nem maradtam kint, kitűnő ajánlatok dacára, mert mindig úgy éreztem, hogy itthon kell dolgoznom. Úgy gondoltam, el tudom látni a feladatot: megvolt az emberismeretem, megvolt a nyelvtudásom hozzá, és úgy éreztem, hogy ami hiányzik, azt meg fogom tanulni.

– *Tudom, hogy nincs „ha”, mégis a mostani eszével, mit csinálna másképp? Most nem az elmúlt harminc év történéseire gondolok, hanem elsősorban a kezdetekre.*

– Bizonyára sok mindent másképp csinálnék. Lehetséges, hogy megpróbálnám még nyitottabban végezni a munkámat. De miután nem volt tapasztalatom, és sok ellenérdekeltség mellett indult el az intézmény, ezért ezek között a buktatók között nekem egyetlen egy utam volt, mégpedig az: dolgozni. Dolgozni a legjobb tudásom szerint, és lehetőség szerint mindent biztosítani a kollégáknak és a hallgatónak. Ha ugyanazon feltételek között még egyszer kellene indulnom, lehet, hogy ugyanazokat a hibákat követném el. Mai eszemmel valószínű, hogy nyitottabban és sokkal több kísérletezéssel csinálnám végig már az első évet is. De úgy érzem, hogy akkor elmentem a lehetőségek végső határáig. Az évek során az is bebizonyosodott, hogy a mai munkánk alapja, szakmai tartalma és értéke ott gyökerezik a kezdeti évek bátorságában, s ez még ma is igen kiváló színvonalat jelent, melyet folyamatosan kell a modern körülményekhez, a mai oktatási lehetőségekhez alakítani, fejleszteni.

II.

Erdei Péter közel négy évtizedes pályafutása során műkedvelő és hivatásos kórusok vagy diákénekkarok vezetőjeként itthon és külföldön Kodály Zoltán kórusműveinek avatott tolmácsolójaként mutatkozott be számos hangversenyen, rádió- és hanglemezfelvételen.

A pályára irányító ifjúkori élmények óta eltelt hosszú időben kórustagként, majd karnagyként, a karvezetés tanárként és nemzetközi kórusversenyek zsűritagjaként sok-sok értékes, mások számára is tanulságos tapasztalattal gazdagodott. Karnagyi és tanári repertoárja természetesen átfogja a magyar és az egyetemes karirodalmat a reneszánsz mesterektől a kortárs művészetig. Ezúttal azonban mégis a szorosabban vagy lazábban, de mindenképpen a Kodály Zoltán kórusművészetéhez fűződő gondolataira szeretnénk fényt deríteni.

– *Mi készítette a zongoristának készülő és zeneszerzés-tanulmányokat is folytató debreceni középiskolást, hogy amikor a továbbtanulásról kellett döntenie, a budapesti Zeneakadémián a középiskolai énektanár és karvezetőképző szakra adja be jelentkezését?*

– Az élet hozta úgy, hogy mint jó bariton hangú zenei gimnáziumi diák már első osztálytól énekelhettem igazgatónk és karnagyunk, Gulyás György tanácsára-kérésére az akkor még működő együttesként működő Debreceni Kodály Kórusban. Amikor beléptem a kórusba, még nem tudtam, mi vár rám, milyen rendkívülien élménydús időszak, benne a nagy Kodály-művek, köztük a három oratorikus alkotás (*Psalmus Hungaricus, Budavári Te Deum, Missa brevis*) előadásaiival. Gulyás Györgynek, a már életében Kodályról elnevezett zenei szakiskola igazgatójaként, szoros kapcsolata volt a zeneszerzővel, akinek feleségével tett debreceni látogatásai részben éppen művei előadásaihoz kapcsolódtak. Ezek a halmozódó élmények adtak indítást a pályamódosításomhoz. Igaz, közben felismertem zongoristafejlődésem fizikai-technikai korlátjait, a zeneszerzés-tanulmányokat pedig inkább tekintettem az általános zenei képzésem színterének. Ez utóbbiak, a hajdani Kodály-tanítvány Pongrácz Zoltán irányításával, zeneelméleti tudásom és zenei szemléletem fejlődése szempontjából bizonyultak valóban fontosnak.

– *Hogyan gazdagodtak a tapasztalatok a Zeneművészeti Főiskolán töltött öt év alatt?*

– Három-négy fontos, meghatározó tényezőt, élménysort kell megemlítenem karvezetés-tanulmányaimmal kapcsolatban. Az egyik az a szisztematikus technikai képzés volt, amelyet Párkai István tanár úrtól kaptunk. A másik az az intenzív, drámai szemléletmód, amelyet Vásárhelyi Zoltántól leshettünk el. Fontos, s nem csak kórusprodukcióktól kapott koncertélményeket is meg kell említenem. Mindkét tanárunk szorgalmazta, hogy amikor csak tehetjük, a karmesterek próbamunkáját is figyeljük meg. Számomra kiemelkedően fontosaknak Ferencsik János próbái, hangversenyei mutatkoztak. Ezek révén mintegy a zenei hagyomány kontinuitásába kerültem bele. Ezt tetézte meg, amikor – talán negyedik éves voltam – Vásárhelyi kérésére Ferencsik jött el a Zeneakadémia együtteseivel a Psalmust vezényelni. Meg kell jegyezni, hogy akkoriban a magánénektanszak növendékeinek is kellett a kórusban énekelniük, így számos mai vezető operista, nemzetközi hírűvé vált énekművész kollégánk erősítette az akadémia énekkarát, például Marton Éva, Sólyom Nagy Sándor, Miller Lajos és mások. Sajnos ez már régóta nincs így, amit őszintén sajnálom...

Volt még két fontos tapasztalatszerzési lehetőségem, ami nem a hivatalos főiskolai programhoz tartozott. A fővárosi amatőr kóruséletben fontosabb szerepléseknél nem együttes számított a főiskolai hallgatók kiegészítő részvételére. A különböző kórusoknál adódó próbák, hangversenyek színes lehetőséget adtak a különböző karnagyok munkamódszerének megismerésére, a műismeretünk bővítésére, szakmai kapcsolatok kialakítására. A saját énekhang használatának fejlődéséhez pedig nagyon fontos „adalék” volt, hogy öt évig a Pro Musica énekkvintett tagja voltam. A kamaraéneklő közösségbe való emberi és zenei beilleszkedés gazdag tanulságokkal szolgált. A szólistaszerű hangképzés és a kóristaéneklés közötti átmenet megismerése a későbbi kórusmunkához – a szólamtanításhoz, a zenei bemutatáshoz, továbbá kórusaim hangzásának kialakításához – adott jól kamatozó tapasztalatokat, amilyet minden fiatal karnagynak csak ajánlani tudok.

– *A karvezető-pedagógus nézőpontjából miben látja Kodály kórusműveinek értékét, szerepét?*

– Egész életemben úgy tekintettem a Kodály-művekre, mint az írni tanuló kisdíák a sorvezetőre: biztos támpont, amihez viszonyítani, igazodni tud. Mint kórusvezető mindig megpróbálom átadni a karénekeseknek azt a történelmi beágyazottságot, ami nélkül hitelesen nem adhatók elő Kodály művei, még ha nem is valamely konkrét történelmi eseményhez kapcsolódik is az adott darab. A magyarság sorsa, hagyománya mindig ott van a művek hátterében. A karvezetőnek kötelessége ezt közvetíteni.

A zeneszakmai és dramaturgiai elemzést a felkészülés során nem mellőzheti persze a karnagy, hiszen sűrített tartalmú, drámailag telített, kevés szóval sokat mondó művekről van szó. Itt is, a felnőttekre is érvényes Kodály egyik pedagógiai alaptézise: a legjobb éppen elég jó, ennek érvényesítésére kell törekednünk.

A karvezetőtanár oldaláról nézve persze egy kicsit másként néz ki a helyzet. Ebben a tekintetben a fegyelmező erő a legfontosabb tényező. Ez azonban elsősorban nem vezényléstechnikai, manuális instrukciókat jelent, hanem zenei gondolkodásbeli kérdések tisztázását. A műben megnyilvánuló szerzői szándékhoz való hűséget, de úgy, hogy mégse zárjuk kalodába a karvezető – mint előadóművész fantáziáját. Ez a fajta művészi fegyelem azért lényeges, mert könnyen veszélyes, ingoványos területre vezetheti az előadót, ha legfőbb indoka a mű megfogalmazására az „így csinálom, mert én így érzem” szubjektivitása. A magyar karvezetőket, általában a szöveges zenével foglalkozókat éppen Kodály művei taníthatják meg erre a fegyelmezőerőre.

– *Amikor egy kórusmű betanítására, előadására készül, zenei oldalról vagy a szöveg felől közelíti meg először a darabot?*

– Elkerülhetetlen, hogy amikor a mű előadásáról gondolkodik a karvezető, egységben lássa-érezze a két összetevőt. A tiszta zene önmagában is kerek egész, átütő hatású. Annál nagyobb az együtt élő elemek hatása, minél jobban kiemeli a tiszta zenéhez társult szöveg ezeket az értékeket. A másik oldalról közelítve: a szöveg, egészen egyes szavakig lebonthatóan, persze összefügg szorosan a hozzá adott zenével. Éppen ezért a szövegelemzés nem nélkülözheti a zenei elemzést a drámai tartalom kibontása érdekében.

Stílusonként is változhat, hogy milyen oldalról közelíthető meg jobban a kórusmű. Egy kortárs dán kompozícióval kapcsolatos tapasztalatomat említhetem. Bent Lorentzen egyik, mintegy húsz éve keletkezett műve azzal fogott meg, ahogy a kiválasztott szövegeket kezelte, összeillesztette. A szerző a mű szövegét ugyanis egyfelől az akkor éppen időszerű, angol nyelvű napi hírekből (például a közel-keleti politikai helyzetre utaló drámai helyzetjelentésekből), másfelől latin nyelvű bibliai idézetekből állította össze.

– *A művészi alkotások mondanivalójukban, stílusukban természetesen mindig korhoz kötöttek keletkeznek. Köztudott: Kodály Zoltán sok kórusművének indíttatását is az adott időszak történetében, időszerű eszmei kérdéseiben kereshetjük. Van-e a korhoz kötött műveknek mégis mondanivalója a mai kor embere számára?*

– Feltétlenül, hisz időtlen konzekvenciát, helytől és időtől független tanulságot is hordoznak, s ez a mai világ eseményeihez vagy kérdéseihez is kötheti e műveket. Érzékeny területről van szó. Nem akarom azt mondani, hogy le kell szűkíteni a kórus vagy a hallgatók fantáziáját egy értelmezés erőltetésével. Tartózkodni kell a túlságosan konkrét érzelmekre, szituációkra való hivatkozástól; a tanulság megfogalmazásának lehetősége maradjon nyitott mindenki számára.

– *Egy többségében a magyar nyelvhez kötött kórustermésnek, Kodály karműveinek van-e helye, hatása a nemzetközi koncertéletben?*

– Érdekes kérdés. Tapasztalataim szerint Kodály Zoltán kórusművei jelen vannak a nemzetközi kóruséletben. Sok jól képzett külföldi karnagy jól olvassa a Kodály-zenét. Egészen jó magyar nyelvű előadások is vannak. A partitúrahűség nagyon fontos kér-

dés. Nagy tisztelettel adózom a külföldi kollégák és kórusaik előtt, akik ezt meg tudják valósítani.

A mi hagyományunk különleges zamatot, nehezen körülírható, finom szabadságot ad a partitúrahúszégen belül, a szívművészi színárnyalatai közötti válogatás egyediségét. Előnyünk az anyanyelvünk ismeretéből fakadó parlando-rubato (beszédyszerű és szabad ritmika) megérzése. De nemcsak erről beszélek, hanem azokról a zenei megoldásokról, ahol a zenei-történelmi hagyomány érzelmi vonulata ott van a háttérben. A Wiener Kammerchor például partitúrahűen, szép magyar kiejtéssel énekli lemezén a *Molnár Annát*, de a magyaros drámai töltés mégis hiányzik előadásukból.

– *Előadóművészekkel beszélgetve gyakran megkérdezik: mely művek a kedvenceik? Én is ezt kérdezem most: Erdei Péternek vannak-e különösen kedvelt Kodály-kórusai?*

– Nincs olyan kórusműve Kodálynak, amiben ne találnék szépséget. Mindig az, amit éppen tanítok. Tudatosan vállalom is ezt. A közösségi művészettel foglalkozó embernek az előadótársak számára úgy kell közvetíteni az éppen munkában lévő darabot, hogy számukra kiderüljön: az adott napon éppen az a kedvence a vezetőnek.

– *Miben látja Kodály életművének, az abban megnyilvánuló személyiségnek jelentőségét korunk és a jövő szempontjából?*

– Kodály Zoltán szemlélete egészen különleges: találkozik benne a bátorság, önzetlenség és a szemérmes következetesség. Az írásaiból derül ez ki legközvetlenebbül, de az írások és a zeneművek csak együtt tudnak teljes képet adni.

Mindig a nemzet jövője szempontjából gondolkodott mindenről: az európai felemelkedést és a társadalmi ember ideálját helyezte középpontba. Kodály Zoltán ideája lehet a konstans elem számunkra a világban, s ehhez mérve láthatjuk, hogy körülötte a dolgok szerencsésen vagy szerencsétlenül alakulnak. Azért is van szükségünk a reá figyelésre, mert a gyarló átlagember önző gondolkodása magától nem ér fel odáig. Kodály a gyémánthezgy nekünk, ahová vissza kell térnünk. Az ideai kettős évforduló is jó alkalom, hogy saját mindenkorai munkánkat és szemléletünket az ő életműve tükrében mérlegre tegyük, s hogy erőt gyűjtsünk életművéből és élete példájából.